

hogy magasabb osztályban és más iskolafokon működők is haszonnal forgathatják. A közölt tervezetek u. i. túlmőnek a szokásos óravázlatok keretein. Szempontjaiknak sokoldalúságával, ötletességüknek gazdagságával, a szemléltetett nyelvtények finom árnyalatainak megéreztetésével, — mégis anélkül, hogy teljesen kidolgozná a tanításokat — a tanítót magát is eszmélkedésre készítetik, és akarva — nem akarva sokszor egészen egyszerűnek tetsző nyelvi jelenségek vizsgálatába is el kell mélyednie. Bár a szerző szerényen csak óratervek gyűjteményének tekinti munkáját s a külső keret valóban ez, mégis nyújtja mindazt, amit jó vezérkönyvtől várunk: indítást ad önálló gondolkodáshoz, elmélyülésre készítet, a szokottnál jobb munkára serkent.

A vázlatokban a helyes magyar beszéd tanításán van a hangsúly. Legfőbb érdeme, hogy a nyelv világába nem egyéb idegen elemek (rajz, mese, játék stb.) túlzott segítségével iparkodik a gyermeket bevezetni, ami pedig nyelvtanításunk módszeres irodalmának gyakori hibája. Hírdeit és óróról-óróra végigvezeti azt a gondolatot, hogy a nyelv szemléltetésének legfőbb és legtökéletesebb eszköze csak maga a nyelv lehet. A gyermek értelmi színvonalához alkalmazott eljárással eléri, hogy érthetővé teszi tárgyát és óratervei mindvégig mégis a nyelv sajátos strukturáját tükrözik és annak légkörébe vezetik a gyermeket. Erre csak az képes, aki a magyar nyelv sajátosságainak alapos ismerője és törvényszerűségeivel annyit foglalkozott, mint *Tillmann László*.

Jankovits Miklós.

Bíró Vencel: Székelyi Gr. Mailáth G. Károly. Az Egyházmegyei Tanács kiadása. Kolozsvár, 1940. 8-r., 386 lap.

Nagy emberek életében és példaadásában gyökerezik az a régi megállapítás, hogy az élet minden pedagógia valódi forrása, az igazi tanítómester. Mailáth püspök ezt az ítéletet mindenben igazolta. Gondolkozásánál és hivatásánál fogva egész életén át szóval és tettel, ráhatással és példával, biztatással és segítséggel mindent elkövetett, hogy nagy célját: az Urísten szolgálatát és az emberek nemesedését a rábízottak körében ne csak elérje, hanem biztosítsa és fokozza. Emiatt fáradságot oly szívesen viselt el, lelki és anyagi áldozatot olyan könnyen hozott meg, mint kívüle kevesen az apostolutódok közül. Ő sohasem állt meg a szónál, mint nagy kortársa Prohászka, hanem a tett embereként járt-kelt hívei között, s nemcsak szentbeszédekét mondott, hanem egyéni elhatározás alapján szóba állt kicsivel, naggyal; érdeklődött szellemi és erkölcsi, továbbá családi, egészségi és anyagi dolgok után is, és ezzel bámulatosan meg tudta nyerni híveinek, sőt a más-vallásúaknak bizalmát is. Nem a magas rang és nem az egyházi méltóság hatott nála, hanem adakozó jószívűsége mellett ez a leereszkedés, a kicsinyek, az egyszerű lelkek észrevése, a mindennapi életükbe való bekapcsolódás. Ezzel a közvetlenséggel, bizalomkeltéssel, megértésretörékvéssel több lelket nyert meg, a fiatalok és az idősebbek köréből, mintha bármily más eljárást követett volna. Főleg a tanuló-korban levőket vette pártfogásába és azoknak volt valódi nevelő, tanító, gyámolító mestere.

Az élet kezdettől fogva ennél magasabb pályát látszott számára nyújtani, de ő mégis a katolikus egyház közvetlen szolgálatába szegődött.

Előkelő és gazdag családból származott (1864), és éretti ésszel választotta a papi pályát. Erre bizonyára nagy hatással volt édesatyjának, az utolsó magyar országbírónak tragikus halála, de nem akadályozta a grófi cím

elnyerése. Ott hagyta a jogi tanulmányokat, és a bécsi Pázmáneum növendékéként hittudományi hallgató lett (1883). A Pázmáneumban egy kiváló tudású és önzetlen buzgóságú ember volt az-előljárója, aki később a lazarista szerzetbe lépett. A tőle nyert hatásokat élete végéig érezte. Mint fiatal pap 1888-tól hét éven át volt a gimnáziumba járó növendékpapok felügyelője Észtergomban. Egyéniségének értékes nevelői vonásai itt pompásan érvényesültek. Három évig volt (1895—7) ezután plébános-helyettes Komáromban; ott viszont kiváló lelkipásztori tevékenységével gyakorolt nagy hatást a hívőkre. Harminchároméves korában lett Erdély püspöke (1897), és erről a méltóságról csak élete végén mondott le betegsége miatt. Rövidesen ezután befejezte életét (1940). Bámulatos elevenséggel, tettekézséggel és buzgósággal gyakorolta főpásztori tisztét; egyházmegyéjében, sőt az egész országban gyakran úton volt, és tanított, lelkesített, lelkeket mentett. Sokszor megfordult Bécsben, Rómában, majd a világháború után Bukarestben, s mindenütt egy célt szolgált: a rábízottak anyagi és lelki boldogságát. Népszerűsége vetekedett mellőztetésével, de ő ezen felülemelkedett. Mint teljesen elaggott ember, nevelői és lelkipásztori sikerekben dús élet után fejezte be életét.

Egyéniségének egyik fő jellemvonása az ifjúság iránt érzett rokonszenv volt. Hozzá hasonló pedagógus érzékű főpásztorra nem volt hazánknak. Keresve-kereste az alkalmat, ahol a fiúk csoportosan tartózkodtak, és iparkodott őket magához kapcsolni, s ezzel az egyházzal, a kifogástalan élet és az embertársak javára megnyerni. Minden diákkal egyénileg iparkodott foglalkozni és kivételt nem tett; az inasok ép úgy gondoskodása tárgyát alkották, mint a középiskolások; az egyetemi hallgatók úgy, mint a legényegyletek tagjai. Leggyakrabban a gimnázistákat látogatta meg tízpercek alatt az órákon, a konviktusokban. Beszélt hozzájuk, meghallgatta feleleteiket, apróbb-nagyobb ajándékokat osztogatott szét, s mindenkifelett gyóntatótt. Ezt a lelkiatya és fiú között levő közvetlen érintkezést tartotta nevelési szempontból a legcélravezetőbbnek. De más oldalról is iparkodott őket a maga eszményeinél megnyerni. Ifjúsági folyóiratokat alapított; ilyenek a Zászlónk, Nagyaszonnyunk, Kis pajtás, az elcsatolás után pedig Erdélyben a Jóbarát, Mária-kongregáció, Magyar Lányok. Állandóan fenntartotta sok-sok diákismerősével a jóviszonyt azok férfikorában is; utazásai alkalmával kereste a velük való személyes érintkezést, és emiatt igen sok levelet váltott velük. A hatásnak beszédes példái a Biró Vencel könyvében közölt s a püspökre vonatkozó jellemző történetek. Kicsinyekre és nagyokra, szegényekre és gazdagokra, érdemesekre és jóságával visszaélőkre egyaránt kiterjesztette gondos nevelői atyai és lelkipásztori figyelmét. Otthonában és idegenben szívesen látta őket magánál, és közvetlenül foglalkozott velük. Szeretete az ifjúság iránt élete végéig nem csökkent.

A tanulóifjúsággal való eme kapcsolat miatt az iskolákra sokat áldozott, és ezek állandó tárgyai voltak gondoskodásának. Plébános-helyettes korában családi jövedelméből hatosztályú lemit építtetett a komáromiaknak, Erdélyben pedig a vezetése alatt álló iskolák fejlesztését, megújítását, építését minden erejével szolgálta. Áldozatkészsége a tanulóifjúsággal szemben alig ismert mértékű; az iskolák és nevelést célzó iskolai vagy egyházi intézmények: konviktusok, árvaházak minden időben érezték nemcsak erkölcsi gondoskodását, hanem anyagi segítségét is. Ezeket mindig figyelemmel kísérte, a városokban való tartózkodása alkalmával meglátogatta, és lelki gondozásban részesítette. Nem

egy növendéket innen nyert még a papi pálya számára. Mikor pedig megtörtént hazánk szétdarabolása, és Erdélyben is megindult épen az iskolákban az erőszakos elnemzetietlenítés, a nyája védelmére hivatott pásztor elszánt-ságával követett el mindent, hogy mentse a menthetőt. Ez okozta élete legfájdalmasabb gondját, és mikor betegeskedni kezdett, »abbán a meggyőződésben élt, hogy az ő betegségét főleg az iskolákért való aggodalom okozta«.

De nemcsak az ifjúságnak és az ifjúsági intézeteknek volt kiváló vezetője és pártfogója, hanem páratlan mint ember-nevelő is. Már Esztergomban megvoltak benne a lelki adottságok, amelyek az ifjú- és férfivezetést sikeressé tehetik; a rábizottakkal való törődés, személyes érintkezés keresése, önbizalomra buzdítás, türelem, megértő szeretet, a kérdés megelőzése, a megismeréstől való óvakodás. Ehhez járult leereszkedő modora, szép szóval való hatni törekvése, az elismerés szíves közlése. Eme tulajdonságok közvetlen érdeklődéssel és bőkezűséggel párosulva nemcsak a kispapokra voltak jó nevelő hatással, hanem később papjaira és híveire is. Bámolat az az együttérzés, amely ezt a nagy embernevelőt jellemezte. Mindig csak a maga egyháza ügyeivel foglalkozott, és nem törekedett mások elhódítására. Ezért a más felekezetek vezetői a legjobb viszonyt tartották fenn vele. Egyszerű bánásmódja, kivételt nem ismerő emberszeretete, leereszkedő egyénisége olyan tiszteletet és megbecsülést szerzett számára minden rangú és felekezeti ember részéről, amire kevés példa mutatkozik. A papság fegyelmét példájával és intelmeivel, lelki életét szentgyakorlatokkal, tudását állandó buzdítással iparkodott fejleszteni és nem eredménytelenül. A hívek pedig a tevékeny, példáséletű, szavait tettekkel erősítő főpásztort látták benne, és méltányolták fáradozásait. Erdély művelődéstörténetében hosszú időre kiható szép emléket állított magának a kiváló embernevelő.

Könyvünk szerzője nagy felkészültséggel dolgozta fel a vázolt életrajz hatalmas anyagát. A buzgó püspök életével kapcsolatban lehetőleg minden szempontra tekintettel volt. Így a huszonegy fejezetből négy foglalkozik az ifjúság- és a lelkiatya-nevelő viszonyával. Mint életrajz természetesen mindenről beszámol, ami Mailáth életében megemlést és megörökítést érdemel, vagy jellemzést és adatot jelent. Megismerjük az embert, az egyházfőt, a szegények pártfogóját és koronás uralkodók jó emberét épugy, mint a lelkek megnyerőjét, az egyházi pálya mellőzöttjét, az övéért aggódó és fáradozó hazafit és hitének s meggyőződésének minden viszonyok között bátor megvallóját. Mert nemcsak mint embernevelő volt kivételes egyéniségű Erdély püspöke, hanem más vonatkozásokban is hasonló nagy lelki értékekre ismerhetünk benne. Az előttünk lévő életrajz e tekintetben igen értékes alkotás; minden külső történést tárgyilagosan örökít meg, s e mellett bepillantást enged nem egy helyen a küzdő és csalódó vagy sikereinek örvendő ember lelke mélyébe is, és ezzel külső tevékenységét lelki mozzanatokkal világítja meg. Nehéz megállapítani, melyik lelki elem volt uralkodó a nagy embernevelő egyéniségében, de valóság, hogy amint hirdette a fegyelmezetttséget, kötelességtudást és férfiasságot, ezeket a maga életében is megvalósította. Az embert érző szív, a papot rendíthetetlen hit, a nevelőt határtalan bizalom és szerefet jellemezte. E lelki vonásokat művészi hozzáértéssel örökítette meg a hozzá méltó életrajz, mely Biró Vencel kitünő tollát dicséri.

A tanítók és nevelők sok tudást, útbaigazítást, pedagógiai készséget és — lelkesedést meríthetnek e sokoldalú munkából.

Agárdi László.